

TÁRSULATI ÜGYEK.

Választmányi ülés 1895 október 16-ikán.

Elnök: Szily Kálmán.

Jegyző: Csopey László.

Jelen vannak: Högyes Endre alelnök; Borbás Vincze, Csapodi István, Daday Jenő, Entz Géza, Fröhlich Izidor, Heller Ágost, Herman Ottó, Horváth Géza, Ilosvay Lajos, Kalecsinszky Sándor, Klein Gyula, Krenner József, Laufenaier Károly, Lengyel Béla, Mágócsy-Dietz Sándor, Pertik Ottó, Pethő Gyula, Schmidt Sándor, Schuller Alajos, Staub Móricz, Than Károly, Thanoffer Lajos és Wittmann Ferencz választmányi tagok; Wartha Vincze első és Paszlavszky József másodtitkár, Lengyel István pénztárnok.

Az elnök üdvözölve a választmányt, első sorban szomorú gyászetről tesz jelentést, a mely Társulatunk fenséges pártfogóját és Magyarországot sújtotta: József főherczegnek a fia, László, váratlanul elhunyt. A tisztikar fekete zászlót tűzetett ki a Társulat helyiségére és a gyászoló főherczeghez részvét-iratot intézett, melyért ő Fensége meleg hangú levélben mondott köszönetet. — A választmány a gyász eset fölött a maga részéről is mély részvétét fejezi ki és a tett intézkedést helyeslőleg tudomásul veszi.

A titkár előterjeszti a választmány részéről a II. évharmadra kiküldött pénztár-vizsgálók jelentését, a kik folyó évi október 14-ikén a pénztárt megvizsgálták és mindent jó rendben találtak. — Örvendetes tudomásul szolgál.

A titkár előterjeszti a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium két iratát, a melyek közül az egyikben az országos segély ügyében az 1894. évről fölterjesztett számadásokat tudomásul veszi, s a másikban utalványozza az évi 4000 frtnyi segélyt. — Tudomásul vétetik.

Lengyel István pénztárnok jelentést tesz a gazdasági ügyekről.

Bemutatja a Földhitelintézetől időköz-

ben beérkezett iratokat. — Tudomásul vétetnek.

Bemutatja a forgó tőke állását 1895 szeptember végén. — Tudomásul van.

Jelenti, hogy a »Royal Society of Victoria« nevű melbournei társulat csereviszonyt ajánl fel. — Elfogadtatik.

A titkár jelenti, hogy a Bugát-alapból a hidraulikus márgák megvizsgálására kitűzött 400 frtos pályakérdés október végén lejár. — A titkárság meghatalmaztatik a beérkezendő pályaműveknek bírálatra való kiadásával.

Örömmel jelenti, hogy a nagy közönségtől annyira kedvelt és látogatott sorozatos előadásokat 1896 elején Dr. Klug Nándor egyetemi tanár úr fogja tartani az élet-tan köréből. — Örvendetes tudomásul vétetik.

Jelenti, hogy estély tartására Dr. Kövesligethy Radó vállalkozott. — Tudomásul szolgál.

Jelenti, hogy az utolsó választmányi ülés óta a Közölny és Pótfüzetek rendes számain kívül az országos segély költségén megjelent: Ilosvay Lajos-tól, A torjai bűdös-barlang levegőjének chemiai és fizikai vizsgálata és Jablonowski József-től, A szőlő betegségei és ellenségei; a könyvkiadó vállalatban pedig Graber Vitus, Az állatok mechanikai műszerei. — Tudomásul vétetik.

A jegyző felolvassa az utolsó választmányi ülés óta a könyvtárba érkezett ajándékokat. Szerzők ajándékai: Herman Ottó, A madárvonulás elemei; Méhely Lajos, Brassóvármegyei turista-kalauz, — továbbá több különlenyomat; Szenes Adolf, A hülyék és azok nevelése; Simonyi Jenő, Földrajz, Budinszky Károly, A gyermek szünidei üdülése; Scholtz-Ráth, Matematikai és fizikai földrajz, Schilberszky Károly, A Chara-félék című munka ismertetése, Kánitz Ágost, A növényrendszer bűdök-

tése; Le Cardinal Haynald; továbbá több füzet.—További adományok: Főjelentés a XI. nemzetközi madártani kongresszusról, Herman Ottó ajándéka; Relative Schwerebestimmungen durch Pendelbeobachtungen, a cs. és kir. közös hadügyminiszterium tengerészeti osztályának ajándéka; Polikeit, Astronomia, Stampefel könyvkiadó ajándéka. — Köszönettel vétetnek.

A titkár örömmel jelenti, hogy Kánnitz Aristides Kolozsvárott, Istvánffy Gyula ajánlatára az örökítő tagok sorába lépett. — Örvendetes tudomásul szolgál.

A titkár mélyen elszomorodva jelenti, hogy az utolsó választmányi ülés óta a következő tagok haláláról értesült. Elhunyt Huxley Tamás Londonban, 1876 óta levelező tag, kitől »Előadások az elemi élettan köréből« című munka fordítása jelent meg a Társulatban. Balázs Antal plébános, Korondon; Binder Béla tanár, St.-Pöltenben; Bohuniczky Ignác esperes, Drégely-Palánkán; Bolgár Mihály gimn. tanár, Veszprémben; Csígó Pál földbirtokos, Gulácson; Czirer Lajos cs. és kir. sorhajó-hadnagy, Pécsent; Egész György tanító, Adán; Fényhalmi Antal gyógyszerész, Halmiban; Fischer József min. titkár, Budapestben; Fodor Pál járásbíró, Csepregen; Dr. Gergely Imre orvos, Gyöngyösön; Gonda Balázs ref. pap, Berczelen; Göllner Károly tanár, Pozsonyban; Halus József tisztartó, Szegvárott; Hörk Pál gyógyszerész, Edelényben; Dr. Kakucsy Sándor orvos, Budapestben; Kovács Ferencz birtokos, Hódmezővásárhelyen; Luczich Géza gyógyszerész, Pozsonyban; Mamuzich József plébános, Módoson; Mihola Lajos telekkönyvvezető, Rév-Komáromban; Novák J. Félix s. lelkész, Uj-Szt.-Annán; Péch Antal bányai igazgató, Selmezbányán; Rozsnyay Mátyás gyógyszerész, Aradon; Szalmásy Gergely tanár, Karczagon; Székely Tőhötöm gimn. tanár, Zilahon; Szendi Antal ügyvéd, Szolnokon; Sztromszky Viktor uradalmi tiszt, Turán; Dr. Takács Endre orvos, Budapestben; Tamássy Géza gyógyszerész, Berettyó-Ujfaluban; Tóth Csongor takarékpénztári könyvivő, Szolnokon; Tóth Mihály plébános, Akasztón és Turmayer István polg. isk. tanár Fogarason. — Szomorú tudomásul vétetik.

Kilépéseket jelentették 43-an. — Tudomásul van.

Mint régi adósk törésre ajánlatnak 35-en. — Töröltetnek.

A jegyző felolvassa az új tagokul ajánlottakat: Aipel József urad. főkertész Somlóvár, (ajánló: Szabó Gy.); Dr. Aizenpreis Ágoston körorvos Vaiszló, (Zaáry I.); Báró Ambrózy István birtokos Malonya, (Benkő L.); Anisits Dániel tanár a National-College-n Asuncion, (Istvánffy Gy.); Bojkovszky János tanárjelölt Pozsony, (Rovara Fr.); Bolgár Géza gazdatiszt Hatvan, (Nagy L.); Borsiczky Ottó erdőszámvevő Tata, (Mártonffy E.); Brösztel Gyula bölcészethallgató Budapest, (Kiss V. M.); Burkart Ferencz bányászakad. hallgató Selmezc, (Privorszky A.); Rusitia János rajztanárjelölt Budapest, (Györfy M.); Bürgner Béla pénztárnok Győr-Szt.-Márton, (Vámosi M.); Dr. Csák István orvos Szeghalom, (Ambrus S.); Csallány Gábor telefonkezelő tiszt Szentés, (Kosztka K.); Csasztkóczy Károly urad. erdőbíró Meleghegy, (Dánis J.); Csicsmány János állatorvos Rác-Almás, (Márton G.); Csippék Ferencz keresk. középisk. tanár Zombor, (Lengyel I.); Csuha Malva úrnő Gy. Császlócz, (Tabódy J.); Danicska József birtokos Mindszent, (Farkas S.); Deák Andor közs. jegyző Csonopla, (Kabos M.); Deli Béla kir. kataszteri mérnök Szeged, (Schmidt O.); Dr. Drávusz Antal mérnök Budapest, (Wágner K.); Dvorniczky András állatorvos Tass, (Farkas S.); Dr. Fényes Mór tanár Budapest, (Bein K.); Fényhalmi Árpád gyógyszerész Halmi, (Molnár M.); Fischer Gyula W. megyei tisztviselő N.-Várad, (Lengyel I.); Fried Jenő kereskedő Budapest, (Spiegel S.); Friedrich Béla okl. gazdász Budapest, (Klein-kauf Gy.); Gál János rajztanárjelölt Dobosina, (Kuszailla P.); Gabona I. Lajos joghallgató Budapest, (Láng J.); Gärtner Kálmán Igló, (Ráth A.); Dr. Gombás Aladár kir. aljárásbíró Z.-Egerszeg, (Kasztler S.); Gregersen Endre e. hallgató Budapest, (Lengyel I. és B.); Gross Emil körállatorvos Felvincz, (Bíró K.); Dr. Gyertyánffy Jenő főszolgabíró Módos, (Zsíros J.); Gyöngyvirági Antal tőzsdetitkár Budapest, (Leitner J.); Gyulai László ny. v. főpénztárnok Kolozsvár, (Boér J.); Ifj. Gyurgyik Gyula m. á. v. hivatalnok Budapest, (Privorszky A.); Hanthó Bátor jószágig. hivatalnok Arad, (Winkler J.); Ómoroviczai Heinrich Dezső birtokos Dragojeszt, (Porutiu R.); Dr. Hirn Márton orvos Abony, (Szikszay G.); Hor-

váth Antal okl. gyógyszerész Szentés, (Göm-bös L.); Jakobi Arnold m. á. v. gépész-mérnök Budapest, (Pfeifer I.); Jankó Miklós kir. s.-mérnök Kassa, (Dauscher M.); Jéhn Vilmos gyógyszerész Sopron, (Lengyel I.); Jureczky Bertalan gyógyszerész Jólsva, (Orient Gy.); Kanitz Arisztid e. hallgató Kolozsvár, (Istvánfi Gy.); Károlyi Sándor kulturmérnök Budapest, (Büchl K.); Kauders Siegfried czukorgyári igazgató Hatvan, (Hoffmann M.); Kenyeres Bálint banktiszt Budapest, (Farkas J.); Kiss Viktor Manó tanárjelölt Budapest, (Eröss L.); Ifj. Knoblauch Richard bányászakadémikus Miskolcz, (Reimlinger K.); Kohn Gyula vegyész hallg. Budapest, (Beller J.) Kolbenhayer Gyula urad. erdész (Felső-Balogh, (Dánis J.); Kolumbán György ref. vezértanító Olasztelek, (Hegedűs J.); Kostialik István urad. erdő-gondnok Hilyó, (Nagy G.); Kovács József tanító Uri, (Rusvay G.); Kovács Lajos jegyző Csúz, (Jezovits K.); Kovács Vilmos közlési jegyző Pusztá-Vacs, (Szalay J.); Kovács Gyula okl. jegyző Pécsvárad, (Ifj. Czirer J.); Kőberl József m. á. v. ellenőr Budapest, (Bundmann Fr.); Dr. König Károly körorvos Retteg, (König K.); Körösz-tös Ferenc városi hivatalnok Pécs, (Kovács K.); Krebs Ödön gyógyszerész Tolcsva, (Frits J.); Kunfy Károly okl. gazda Warga, (Lengyel I.); Ladányi Zoltán gyógyszerártulajdonos Budapest, (Korányi L.); Láng Ferenc m. e. hallgató Budapest, (Láng J.); Lechner Gyula alapítványi tisztviselő Pécs, (Ifj. Lechner Gyula alapítványi tisztviselő Pécs, (Ifj. Lechner A.); Lenkei Géza tanár-jelölt Budapest, (Gyórfy M.); Löbl Marcell m. á. v. gépészmérnök Budapest, (Pfeifer I.); Lövey Miklós szolgabíró Nyírbátor, (Szőke J.); Lunzer Róbert m. e. hallgató Buda-pest, (Gyórfy M.); Mahn Artur okl. mező-gazda Nagy-Kajd, (Lengyel I.); Melfelber Károly jegyző Uri, (Rusvay G.); Dr. Metz-ker József áldozár Esztergom, (Novák J.); Mezey Elek gyógyszerész Budapest, (Winkler L.); Micheller Károly gazdatiszt Alsó-Jattó, (Rovara Fr.); Modrovich Elek főis-kolai hallgató Rajka, (Kaprinay I.); Moli-torisz Géza r. k. kántor Guta, (Szabó Gy.); Molnár Gergely ref. lelkész Fülöpszállás, (Galambos K.); Morvai Pál kir. postatiszt Rimaszombat, (Kovács Zs.); Nécey István festőművész Budapest, (Jablonski J.); Neumányi Antal tiszttartó Mária-Pócs, (Szőke J.); Nyáry József fogalmazó Budapest, (Leit-ner J.); Ozmits Géza urad. ellenőr Védrod,

(Pum J.); Pap Aurél bányamérnök Salgó-Tarján, (Mayer Béla); Pelachy Ferencz m. k. bányamérnök Magurkan, (Wahlner A.); Péterfi Márton tanító Déva, (Borostyáni B.); Dr. Pethő Ernő orvos Tass, (Farkas S.); Petkes Géza városi adótsiszt Nyitra, (Duday Á.); Piringer Lajos polg. isk. tanár Buda-pest, (Lengyel B.); Plichta János tanító Érsekújvár, (Blaho Gy.); Puky Pál kir. s.-mérnök Kassa, (Dauscher M.); Puskás Ger-gely r. k. lelkész Hondol, (Hellmuth I.); Dr. Reéh Dezső ügyvéd Pécs, (Ágh T.); Reuter Camilló orvosövendék Budapest, (Simonkai L.); Révész István urad. számtartó Somogyvár, (Sülle J.); Dr. Révész Vilmos orvos Budapest, (Francé R.); Roh-ringer Sándor kir. s.-mérnök Kassa, (Dau-scher M.); Rónay Pál urad. ispán Lébény-Szt.-Miklós, (Mágócsy-Dietz S. és Nagy B.); Roszinszky János m. k. főerdész Hizér, (Kalivoda A.); Rusvay Mihály jegyző Gomba, (Rusvay G.); Dr. Schlesinger A. kir. bányaműorvos Hodrusbánya, (Szent-Istváni Gyula); Scholz Imre kir. posta-mester Nyustya, (Kovács Zs.); Schwarz Sándor gyógyszerész Kis-Szeben, (Markovits M.); Somlai Albert főkertész Makó, (Halász Á.); Spisák Gyula urad. főerdész Erdő-bénye, (Márton S.); Stein Simon vegyész hallg. Budapest, (Beller J.); Stern Lajos nagybérő Pata, (Vágó D.); Strohbach Ilka okl. nevelőnő Dusesd, (Középepy K.); Szabó Imre gazdatiszt P.-Tornyó, (Ifj. Baranyi P.); Szabó Károly urad. ellenőr Alsó-Jattó, (Rovara Fr.); Székely János m. k. állatorvos Balassa-Gyarmat, (Hornvánszky A.); Szekerák Rezső gyógyszerártulajdonos Buda, (Friedmann J.); Szenássy Béla her-czegi erdőmérnök Jolsva, (Szalay J.); Szent-mihályi Gyula gyógyszerész Győr, (Matusek I.); Sziirmai Antal főgimn. tanár Buda, (Lendl A.); Szulczér Henrik m. k. kohó-mérnök Hegybánya-Szélakna, (Gerő G.); Dr. Trostler Mór orvos Rajka, (Kaprinay I.); Tyll Gusztáv főszolgabíró Új-Moldova, (Fauser E.); Vajdafy Aladár m. e. hallgató Budapest, (Gyórfy M.); Vaniss Gyula mér-nök Kis-Jenő, (Steineker G.); Vass Imre tanító Járdánháza-bányatelep, (Szelényi J.); Vinczfalvi Vincz Gábor m. k. p. ü. fogalmazó Balassa-Gyarmat, (Hornvánszky A.); Weiser József chemikus-jelölt Budapest, (Wartha V.); Wickl Aladár m. e. hallgató Budapest, (Gyórfy M.); a kik mind a 124-en megválasztattak; velők a tagok száma 7766-ra emelkedett, a kik közt 214 alapító tag és 162 hölgy van.

Az állattani szakosztály 1895 október 12-ikén tartott ülésén

Herman Ottó »A Semsey-pályázat meddőségének okairól« tartott előadást. Azon vagyok — úgymond — hogy egy oly ügyre kérjem ki az igen t. szakosztály becses figyelmét, a mely sok tekintetben korszakalkotó, a minthogy ez ügy azt teljes mértékben meg is érdemli; a magam számára pedig kérem a t. szakosztály becses türelmét és elnézését. Kifejezem azt a reményemet is, hogy a t. szakosztály úgy van meggyőződve, hogy a midőn én ezen a helyen megállok, engem csupán egyetlen érdek állíthatott és vezethetett ide, t. i.: hazám, nemzetem közművelődésének érdeke.

A t. szakosztály minden tagjának mindenesetre friss emlékezetében van az, hogy ezelőtt öt esztendővel, mint a villám, egy nagy tettnek ragyogása ciklázott végig a nemzet lelkiületén, a mely világosság nem volt villámszerűen muló, hanem, mint a legközelebb mult idő is mutatja, tartós; az a villám volt az, a mely megmutatta a művelt világnak, hogy akadnak még ma is magyar hazafiak, a kik nagy elhatározásra, nagy áldozatra készek, akkor, a mikor azt a haza java, a hazának tudományos, értelmi előmenetele kívánja. Talán szükségtelen megmondanom, hogy öt évvel ezelőtt egy név volt az, a mely minden gondolkozó magyar ember lelke előtt lebegett, a mely kedélyét, értelmét hevítette és e név a Semsey Andor-é. Az, t. szakosztály, kétségtelen, és ahhoz se a mai kor, se a jövő nem adhat hozzá semmit, de el sem vehet belőle semmit, hogy a midőn Semsey Andor százezer forintot tűzött ki tíz olyan műre, a a tudásnak oly tíz forrására, a melyre a nemzetnek égető szüksége van azért, hogy szellemileg haladhasson, őt igazán a legtisztább hazaszeretet vezérelte és lelkesítette. Ő, a midőn ezt az áldozatot meghozta, mint igazi magyar ember, minden mellékcél nélkül cselekedett és úgy a mint őt lényének nemes egyszerűségében ma is látjuk magunk előtt: ő valóban minden kitüntetést kerülve, csupán csak a saját lelkének megnyugvását tartva szem előtt, hozta meg áldozatát.

Ezzel, t. szakosztály, befejeztem azt, a mi Semseyről ezen helyen mondható; csupán csak azt teszem hozzá, hogy ez a maga nemében páratlan áldozatkészség, az a nemes indulat, a mely ezt az áldozatot a nemzetnek oltárára helyezte, megkövetelte első

sorban azt, hogy Magyarország tudományos világa részéről megfelelő és teljes viszonzást találjon, nem abban, hogy Semsey Andor magasztaltassék, hanem abban, hogy nemes verseny támadjon és hogy, a midőn az az öt év letelik, akkor a munkáknak egész sora, e nemzet tudományos fiainak java részének munkásságából eredve, keljen versenyre és legyen azé a pálma, a ki legjobban rászolgált. Ám, t. szakosztály, csak a napokban olvastuk, hogy ez a várakozás, fájdalom, nem teljesült, legalább nem abban a mértékben, a hogy ezt' az áldozat maga és az az indulat, a mely meghozta, csakugyan megérdemelte és a mint az egyszersmind a nemzet javára is válhatott volna. A mi pedig különösen szemet szúr, ez az, hogy éppen a természettudományi diszciplínák, köztük az állattan is, teljesen meddőkk maradtak.

Legyen szabad, hogy egy kis historikumot is vegyithessek szavaim közé. Kezdődik pedig ez azzal, hogy az alapítónak becses bizodalma; már annál a körülménynél fogva is, hogy a mióta itt működök, mindig közel állottam hozzá, megtisztelt azzal, hogy a pályázatra nézve az én véleményemet is kérte és én véleményemet ki is nyilatkoztattam. Az én véleményem pedig az volt, hogy akként formulázva a pályázatot, hogy »írassék meg Magyarország faunája«, annak a pályázatnak szükségképen meddőnek kell maradnia. Az én nézetem eredettől fogva az volt, hogy egy alapos, jó zoológiai kézikönyvre van szükségünk. Én ezt nemcsak mondtam, hanem írásban is adtam, és először ebből meritem a jogot arra, hogy most, a midőn meddő maradt a pályázat, hozzászólhassak a dologhoz; mert hiszen előre megmondtam, hogy a fauna meg nem írható, különösen nem azon föltételek szerint, a melyek a pályázat kiírásában foglaltattak. Másodszer pedig jogot meríték felszólalásomra onnan, hogy, a mi nagyon természetes is, a közvélemény ma így nyilatkozik ebben a dologban: »Ime, az évek során keresztül nagyoknak és tudósoknak hirdettek emberek hol vannak akkor, a mikor egy 10,000 frtos pályadíj van kitűzve a zoológiára?« »Honnan van az, hogy ezek még csak versenyezni se mennek; hogy itt egy ilyen pályázat — mert 10,000 frt nemcsak a mi körülményeink között, de még a nyugoton is jelentékeny — meddő marad és ezek a nagyok egyáltalában nincsenek a helyszínén akkor, midőn arról ván szó, hogy a nemzet legszentebb ügyét megszol-

gálják és saját részükre becsületos, alapos munka árán biztosítsák a koszorút.«

Ez adja nekem a jogot arra, hogy e helyen igyekezzem kifejteni azokat az okokat is, a melyek már ezelőtt öt évvel tisztán állottak előttem, a melyeknél fogva egy, a magyar faunára vonatkozó pályázatnak okvetetlenül meddőnek kell maradnia. Mielőtt azonban ennek a dolognak a részletezésébe bocsátkoznék, legyen szabad, t. szakosztály, a pályázatból magából egynehány tételt felolvasni, nem szólva itt a többi természetrajzi diszciplínákról, csupán csak a zoológiáról; noha alig tévedek, a midőn azt tartom, hogy a többi szak érdeke is azonos a zoológia érdekével. Itt először követeltetik »A munka két részből álljon. Az első, bevezető rész, legyen a zoológiának kézikönyve, mely az állatok tanulmányozására szükséges alapismereteket, azaz az állati test morfológiáját és physiológiáját, valamint az állatok biológiáját (oecológiáját) a tudomány mai állásának megfelelő, de könnyen érthető modorban és röviden tárgyalja. A második részben adassék Magyarország állatvilágának leírása, azaz, irassanak le rendszertani keretbe foglalva, röviden, könnyen felismerhető jegyeik szerint, hazánk állatfajai és variétásai, lelőhelyeiknek s eddig ismert hazai elterjedésüknek és népies elnevezéseik pontos megjelölésével. Fajokban igen gazdag rendek (ilyenek nevezetesen a rovarok) összes fajainak bármily rövid leírása a munkát túlságosan kibővíténé, s ezért ily rendekből csak jól kiszemelt választék ismertetése kívánatos.«

T. szakosztály, én nem megyek tovább a föltételek ismertetésében, hanem mindennek előtt rá kívánok mutatni arra a nagy ellenmondásra, hogy egy munkára nézve, a mely úgy van meghatározva, hogy az Magyarország faunáját tartalmazza, rögtön ott a korlát, t. i. »a mi azonban az igen népes rendeket illeti, azokból csak szemelvények adassanak«. Ez a logika szerint azt jelenti, hogy az a könyv már ennél az egy körülménynél fogva fauna nem lehet, mert a fauna fogalma az, hogy minden rendet, akár népes, akár nem, lehetőleg a maga teljességében ismertesse meg. De hát én igen t. szakosztály, erre az ellentétre ezúttal súlyt fektetni nem kívánok, hanem én a dolognak egészen gyakorlati részét veszem elő, és meg fogom mondani, miért tudtam én már ezelőtt öt évvel, hogy Magyarország faunáját, még a mennyire ma ismerhetjük is, megírni nem lehet.

Mi Magyarországon nem vagyunk oly szerencsés helyzetben, a milyenben vannak a nyugot kulturnépei, hol egy-egy országban van három-négy, sőt hat központ is, a melynek anyaga elégséges arra, hogy reá az illető területnek vagy országnak faunája ismertetését alapítani lehet. Mi már egész fejlődésünknel fogva még most is csak egyetlenegy pontra vagyunk utasítva, ha faunáról van szó; ez a pont a Magyar Nemzeti Múzeum. A Magyar Nemzeti Múzeumra nézve pedig be kell vallania mindenkinek, a ki ezt az intézetet ismeri, hogy annak gyűjteményei ugyan gazdagok; de az az első és legfontosabb föltétel, hogy a buvár, a ki oda folyamodik, tudhassa meg biztosan: mije van az intézetnek? ez a föltétel merőben hiányzik. Nálunk a dolgok nincsenek biztosan kimutatva. Ez volt az első és a főok, a mely engem annak kimondására birt, hogy a fauna meg nem írható. A második ok, a mely még különösebben ösztökölt, az, hogy a ki jól ismeri viszonyainkat, a ki csak annyira belát azokba, a mennyire én, annak el kell ismernie, hogy Magyarország területe még kutatva sincs. Nekünk vannak egyes rendekből, egyes körökből tüzetesebb ismertetéseink; vannak egyes buvárok után keletkezett monografiák, de a kutatásnak az a folytonossága, az a részletessége, a mely szükséges, hogy emberileg kimondhassuk, hogy a mi területünket faunistikai szempontból ismerjük, erre nézve igazán csak a kezdet-kezdetén állunk manapság is. Ennek oka tudományos életünk egész szervezetében, fejlődése menetében rejlett és rejlik nagy részben még ma is. Innen van az, hogy csak időszakai, néha-néha folytatott kutatásoknak az eredményét ismerjük és ismerjük azt, a mit a véletlen nyújtott. De a folyton-folyvást működő, igazán rendszeres kutatás alig egy-két körben volt eddig végrehajtható. Ez volt a második ok arra, hogy biztosan kimondhattam, hogy a fauna meg nem írható.

A harmadik ok, tisztelt szakosztály az, hogy én nem ismerek az előhaladott nyugoton semmiféle vállalatot és nem ismerlek semmiféle pályázatot, a mely bármily díjat tűzött volna ki arra, hogy valamely terület faunája megírassék. És ez nagyon természetes is. A faunának, a flórának, a geológiai viszonyoknak, a mineralógiának kutatása egy soha be nem fejeződő, örökké folyó szellemi munka. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy a kiadáshoz hozzá sem kell

nyulni; de hogy Magyarországon egyes ember ehhez a munkához sikeresen hozzá nem nyulhat, az egy és ezer körülménynél fogva bizonyos. Először is annál a körülménynél fogva, hogy — a mint érintettem — nekünk csak egy pontunk van, Budapest, a hol az anyagot valahogyan megtalálhatjuk; a második körülmény pedig az, hogy a míg azok a tudományos kvalifikációval bíró egyének, a kik mi nálunk a tudomány s mindennapi életét ellátják, azt, a mellyel kifelé is reprezentálunk, csak 1200—1300 frnyi fizetést kapnak, addig azok egyenként és összesen sohasem fogják megtalálni sem azt az időt, sem azt az erőt, sem azt a kedvet, s általában azt a módot, a mely egy faunának megírásához szükséges. Azt nem is fejtegetem, hogy a pályázat alapján véve az egyestől azt kívánja, a mit csak az irodalom egyeteme nyujthat.

Én ezen az úton tovább haladni nem akarok. Beszélhetnék erről érdeklődőknek órákon át is; de elvégre is, egy szakkör színe előtt, azt hiszem, ennyi is elég.

De azt meg fogom mondani, hogy miért ragaszkodtam én már a pályázat kihirdetése előtt is a kézikönyv megírásához. T. szakosztály, a ki akár itt, akár másutt tudománnyal komolyan foglalkozik, az tanulmányainak bármely magaslátát érve el — nemcsak rólunk, de a világ legfényesebb csillagairól is szólva — nem nélkülözheti a kézikönyvet, mert azt minden természetvizsgáló tudja, hogy nincs az az elme, a mely a részletes vizsgálódás mai fokán emlékezetébe foglalhatná és folytonos prezenciában tarthatná mindazokat a kategoriákat, a melyeket a természettudomány ma csak egy szakkörben is megállapított. És ezért van az, hogy a legfényesebb elmék asztalán ott vannak a jóbarátaik, hű és kész szolgálók: a kézikönyvek. De a kézikönyveknek más jelentősége is van. Ha a kézikönyv a legelső tudósok számára is ilyen jó barát, minden művelt emberre nézve igen hű és alapos oktató. Az pedig kétségbevonhatatlan, t. szakosztály, hogy ha arról van szó, hogy egy nemzet kebeléből, vagy rétegzetéből, mondjuk a magyaréből, hogyan keletkezhetnek az egyes szakok terén nagy elmék, fényes munkaerők? Csak egy a felelet: ezek csak akkor keletkezhetnek, csak akkor nőhetnek ki a nemzet értelmi talajából, ha ez a talaj meg van termékenyítve a szükséges tudással a maga egész kiterjedésében és mélységében, a mennyire ez emberileg csak lehetséges. Erre nézve

pedig semmi sem alkalmas annyira, mint a kézikönyv. De én nagyon jól tudom; azt erről szó ezelőtt öt évvel is, hogy azt mondják: »Elvégre egy kézi könyvre egy 10,000 forintos pályadíj talán sok; hiszen a kézi könyv mindig kompiláció is.« Hát különböztessünk, t. szakosztály. Én legelőször azt mondom, hogy a legfényesebb elmék, a melyek az emberiséget jó kézikönyvekkel megajándékozták, azok is kompiláltak. Mert a tudománynak az a természete, hogy tételes, megállapított része, mindig ugyanaz, tehát közkinccs.

És ha magyar kézikönyvnek szerkesztéséről van szó, én nagyon jól megfontoltam magamnak, hogy akkor mit kívánok. Nem az a feladat, hogy a művelt magyar ember ismerje meg a magyar faunának, vagy a magyar flórának, avagy a mineralógiájának és geológiájának összes minuciózításait; ez a szakemberre nézve fontos s az meg is találja a szakirodalom egyetemében, hanem az a feladat, hogy ismerje meg hazája természetének jellemző, főbb jelenségeit a mindenség, az összeség keretében, erre van szükség!

Hogy azután a kézikönyvnek ilyen irány mellett kiváló súlyt kell fektetnie a hazai jelenségekre, úgy a mint a rendszerbe és az ismeretek körébe sorakoznak, az természetes. És ez az illető szerzőre nézve igen fontos, lényeges feladat, a melynek meg kell felelnie. Hát én azt mondom, hogy azok azután elég kalmárszellemmel bírnak, a kik ezt a munkát a díj magasságával akarják viszonyítani.

Egy igazi magyar kézikönyv megírásának még más föltétele is van. Ez pedig az, hogy meg kell teremteni az illető szerzőnek helyes nyelvi alapon a műnyelvet is. Mert csupán ennek a műnyelvnek mégtéremtésével érheti el azt, hogy annak a kézikönyvnek legyen meg az az igazi hatása, a melyre törekedni kell: hogy t. i. legyen jóbarátja a szaktudósnak és legyen hű kalauza és oktatója a legkisebb néptanítónak is. T. szakosztály, előttem ezek a Semsey-pályázatot megelőző időben is tisztán állottak. És hogy példát hozzak fel, akadt egy ember, a ki annak a nagyon kényes és nagyon alaposkodó német nemzetnek a kézikönyveknek egész sorát írta, erre áldozta egész életét, neve — vajjon ki ne ismerné? — L e u n i s.

Bátran kérdezhetem minden szakembertől, vajjon nélkülözheti-e azt a könyvet aszta-

lán? Ha egy etimológiai megfejtésről van szó; ha a fogalmak tisztázása forog fenn; sőt ha az alakokhoz füződő legendáról vagy egyébről van szó: Leunis híven felel. Vajjon van-e a közfelvilágosodásra és van-e még szakemberre nézve is, a ki elvégre nem lehet mindenben jártas, hasznosabb és fontosabb mű, mint a minő a Leunis-féle könyv? Ez a könyv folyton-folyvást új meg új kiadásokat ér, a melyeket annak a nagy nemzetnek legkitünőbb szakférjai rendezik, a tudomány állásához képest bővítik.

És itt tisztán áll az is, hogy ne ámit-suk magunkat azzal, hogy ha valaki majdan megnyeri a Semsey-pályadíjat a természet-történelmi diszciplínák terén kézikönyvvel, hogy ezzel azután minden meg van téve. A tudomány halad, fejlődve változik és csakhamar arról lesz szó, hogy legyen ép és erős tudományos élet, a mely ezt a megkoszorúzott munkát tovább fejlessze, javítsa, új és új kiadásra segítse. Ha ez a felfogás nincs meg köztünk, akkor közel fér hozzánk a gyanú, hogy mi csupán csak alkalmi felbuzdulásból írunk könyveket és nem gondoljuk meg, hogy ezeknek a műveknek, vé-rünkke vállalva, fejlődniök kell.

Mindennek t. szakosztály, a vége az — és ez nekem meggyőződésem volt öt évvel ezelőtt és meggyőződésem ma is — hogy nem fauna megírásáról, de jó, kitünő zoológiai kézikönyvről lehet csupán szó.

De azt kérdik: vajjon a faunának irodalmi gondozása kire tartozik? Hát, t. szakosztály, valahogyan, ha nem is valami nagy mértékben, de Magyarország faunájának ismertetése mégis folyton folyik. Igaz, hogy mi nálunk szerény véleményem szerint az irány, a módszer nem egészen helyes.

Először, nincs szerves kapcsolat a mi kulturánkban a tisztán szakdolgozók tekintetében; másodsor uralkodó az a felfogás, hogy legfontosabb az, hogy úgy álljunk a külföld előtt, mint a kik a tudományt gyarapítjuk, tehát az új dolgok álljanak előtérben; ezeknek legnagyobb a fontosságuk. Nincs meg a törekvés, hogy mi a magunk faunáját, flóráját stb. rendszeresen, alaposan, részletei szerint is ismertessük, úgy a mint a tudományos kutatás az egyes kategóriákat megállapítja és megvilágítja. Én annyit tudok, hogy a világ legelső intézete, a British Museum, a katalogusoknak egész könyvtárát adja ki, kitzve az ő anyagi és értelmi erejéhez képest célul, hogy a természet jelenségeit általában ismerteti, tekintet nél-

kül arra, hogy azok angolok-e vagy nem; az ismertetés így a világ jelenségeit öleli fel. Teheti; van hozzá mindenképen tőkéje. Ismertet mindent, akár új, akár nem, és ha változnak a rendszerek, ha megbővülnek a részletek, a már kiadott katalogusokhoz supplementumokat ad. Ez tisztán a szakemberek, tehát a tudományos világ és a tudomány egyeteme számára van foganatosítva és kiadva és ez így helyes is. És ha én rámutattam és remélem, be is bizonyítottam, hogy mi nálunk az egyes ember, az egyes tudós bármit kövessen is el, különösen a mai viszonyok és körülmények közt nem vállalkozhatik se a faunának, se a flóranak oly megírására, a mint ezt a pályázat követelte; ha kimutattam, a mi kétségbe se vonható, hogy itt egyelőre csupán csak egy központunk van, a mely valamiképen egyesíti az anyagot, a mely eddig Magyarországból ismeretes: akkor szerintem nagyon természetes az is, hogy a faunák, flórák és egyebeknek tisztán tudományos kiadása azokra az intézetekre hárul, a melyeknek kötelessége ez ismeretkörök gondozása és fejlesztése és mint olyanok ezt tehetik is.

Ebből az is következik t. szakosztály, hogy úgy, a mint központi intézeteink — csak a természetrajzról szölok — eddig vezetve voltak, azok csak a legminimálisabb részben folytak be a nemzeti közművelődés fejlesztésére. Közművelődést mondok; külön súlyt fektetek erre. Miért? Mert sohasem tekintették a nemzet kulturszükségletét, hanem inkább csak a reprezentációnális oldalt vették. És a ki a művelt nyugot muzeumait meglátogatja, az még azokban is, — a melyek roppant nagy auktoritással bírnak a tudományos világ előtt és ezt meg is érdemlik — csak azt tapasztalhatja, hogy meghozzák azt az értelmi és anyagi áldozatot, a mely szükséges, hogy a szerves kapcsolatot a közművelődés és a tudományos haladás közt tartsák fenn. Erre a terjesztő irányra ezer és egy mód van, mint az mindenütt tapasztalható; Magyarországon azonban, fájdalom, ez ideig sem kellő irányban, sem kellő mértékben nincs meg.

Erről se akarok többet beszélni; elvégre a szakemberek nagyon jól tudják, hogy a központi gyűjteményeknek kétféle feladatuk: először, hogy a szakembernek legyenek biztos forrásai és biztos kalauzai a szaktudomány terén, és másodsor, hogy egy szerszind a köznek felvilágosítói legyenek. Hogy ezekkel szemben miféle föltételeket

szabhat a tudós és miféle föltételeket szabhat a köz, ennek részletezése messze vezetne s itt a szakosztály körében fölösleges is.

Nekem meggyőződésöm, hogy a mi központi intézeteink a föltételeknek nem felelnek meg; lehetnek azok fényesek, lehetnek azok, mint sokszor írják: »már a külföld által is elismertek«; de hogy élő, vérré váló hatást gyakorolnának a nemzet művelődésére, azt én kereken tagadom. Ezeknek az intézeteknek a megbírlását ezzel végzem: igaz, én magam is sokszor olvastam, hogy előkelő külföldi tudósok, a kik hozzánk is eljöttek, meg voltak lepve, látva, hogy tudományos intézeteinkben mi van; igaz, írtak ilyenek magasztaló szavakat is; de ezeket a magasztaló szavakat nekünk nem szabad csengésük után készpénzül venni, hanem tudni kell kettőt: először, hogy a nyugot finom műveltségű tudósai ide vagy bárhová jöve, mást mint szépet nem kívánnak senkinek se mondani, nekünk se; és másodsor, ha ők magasztaló szavakat ejtenek ki, azoknak értelme nem az, mintha már a csúcsponton állanánk intézményeinkkel, hanem azokat a magasztalásokat az fakasztja, hogy annyit se vártak, mint a mennyit találtak. Mert hiszen a külföld azt mondja, hogy mi még ma is ázsiaiak vagyunk.

És most igen t. szakosztály, ha már eddig mentem, legyen szabad nekem még egy nagy megtévedésről is szólnom, a melyben én közvetve keresem okát annak, hogy oly pályabér, a minő az volt, a melyet bevezetőleg jellemeztem, a tudományos körök részéről illő kellő viszonzást nem talált. T. szakosztály, a mint én ismerem a magyar tudományos élet lüktetését és a mennyire az én belátásom terjed, a ki, nem állok a legelőkelőbb tudományos testületekkel valami szoros viszonyban és inkább csak jóindulatú nézője vagyok bizonyos tudományos mozgalmaknak, ezeket némileg ismerem; de a mennyiben szemlélődésem már évtizedek óta tart: különösen a legújabb időben azt találom, hogy egy nagy tévedés forog fenn arra nézve, hogy a tudomány élén álló férfiaknak mi legyen tulajdonképen a feladatuk? Nekem úgy rémlik, hogy az a felfogás vált uralkodóvá, hogy mivel itt sokban kezdetleges viszonyok vannak, legfőbb feladat az intézés. Hát t. szakosztály, én magam is azt hiszem, hogy intézés nélkül a társadalom semmiféle téren sem haladhat és nem érhet el bizonyos czélokot; de ott, a hol az értelmi fejlődésről

van szó, ott t. szakosztály, nem annyira az intézéstől — legalább a mennyiben a szellemi fejlődés menetét és annak okait, sőt mondhatnám törvényeit ismerjük — függ a siker, mint inkább attól, hogy a tudók dolgozzanak. Nem annyira intézésre, mint oly munkára van szükségünk, mely értékénél fogva intéző. Nálunk pedig a helyzet olyan, mintha sok volna az intéző, kevés a munkás.

Meg akarom azt itt említeni, hogy azok a fényes csillagok, a kikről azt tartjuk, hogy a modern tudománynak intézői, legfényesebb fejlesztői: azok nem intézéssel, mások dolgoztatásával, hanem saját komoly termékenyítő munkájokkal értek el arra a fényes csúcsra, a hol állanak.

Igaz, hogy a mikor ezek a magaslatra értek, intéző feladataik is akadtak; de hatásuk és befolyásuk arra a társadalomra vagy arra a tudományos elemre, a melyben működtek és a melyből kiemelkedtek, mindig munkáikból kelt ki. A fényes csillagok után indultak a diszzipulusok rajai és magasabbra emelték a kultúrát magát. Nekem úgy látszik, hogy nálunk csak a legújabb kornak sajátossága ez a megtévedés. Mert ha én Magyarországon azokat a példákat veszem, a melyek előttem állanak, és a melyekről el kell ismernünk, hogy a nemzet lelkületére, értelmére, mély és tartós hatást gyakoroltak, hát bizony ezek is csak úgy váltak nagyokká és intézőkké, mint váltak máshol mások. Hogy csak egyet említsék, báró Eötvös József eredetileg nem mint dicső intéző és szervező állott a nemzet előtt, mert hiszen mielőtt ő intézni kezdett, adott a nemzetnek remek munkákat; megírta »Karthausi«-ját, gyöngyöket szerzett a szépirodalomnak; megírta a XIX. század eszméit és akkor lett belőle méltán nagy Eötvös-ünk, nagy szervezőnk és intézőnk. A növekedés és hatás e sorrendjét megfordítani lehetetlen. És én úgy tudom t. szakosztály, akár Bunsen-t, akár Kirchhoff-ot, akár Pasteur-t, akár Darwin-t, akár bármelyik nagyságát vegyük a koroknak, vegyük bármely nemzetből, hatása nem abban gyökerezik, hogy épen csak intézett és szervezett, hanem hogy tudományos munkáival, sikerével példát, ösztönt és irányt, vagyis iskolát teremtett. Mit értek el ezek a dicsők azután, mikor már megajándékozták saját nemzetöket és a tudományos világot kutatásaikkal gyümölcseivel? az más sorrendre tartozik. Ez már azután az érdem elismerésének, az érdem jogának kérdése is

lehet; de más alapot a nagysághoz, már t. i. ahhoz a nagysághoz, a mely vezető, termékenyítő egy nemzet szellemi életében, én nem ismerék, csupán a pozitív munkásságot és az ebből folyó pozitív eredményeket.

Meg vagyok győződve t. szakosztály arról is, hogy mi reánk nézve ma is ugyanazon föltételek állnak fenn, a melyek fennállottak már a mult század végén és a jelen század elején, a mikor a gondolkozó magyar emberek a nemzet szellemének pallérozását tűzték ki célúl; a mikor Földi János, a »Debrecezi fűvészkönyve írói és mások hozzáfogtak a munkához és tettek az akkori korhoz képest annyit, a mennyit tehettek. A magyarság részére ma is ugyanazok a viszonyok és föltételek állnak fenn. Ma is rendkívüli becse van annak, hogy necsak a kizárólagos körökre hasunk, hanem hassunk széles körben is, feladata ez különösen olyan intézeteknek, a melyek — mint a Tud. Akadémia — a nemzet szellemi pallérozását tűzték ki célúl; feladat — de kötelesség is — ez különösen oly pályadíjakkal szemben, a melyeket a legtisztább hazafüi indulat a nemzet egyetemének pallérozódására áldozni kíván. Ma is abban a meggyőződésben vagyok, hogy nem a fauna, hanem a zoológia kézikönyve, jól, értelmesen megírva az, a mi e tudományág terén elsőrangú szüksége a nemzetnek.

Bocsásson meg a t. szakosztály, ha talán hevesebben beszéltem, mint a hogy ezen helyen illő és szabad; de reményem, hogy úgy, a mint a t. szakosztály ismer, meg van győződve arról, a mint bevezetőleg is mondtam, hogy a legtisztább hazafias indulat és jó szándék állított ide. Egyetlen óhajtásom az, hogy fejlődjék ki e helyen eszmecsere, és ha mindjárt leveretésemmel is, győzzön a jobb, győzzön az, a mi a nemzet valódi érdeke.

S z i l y K á l m á n : T. értekezlet! Ha senki sem kíván hozzászólani, úgy méltóztassék megengedni, hogy Herman Ottónak most hallott, igazán érdekes, eszmékben gazdag előadásához inkább csak azért, hogy eszmecsere keletkezését előmozdítsam, egy-két szóval hozzászóljak. Ő a dolog historikumával kezdte; én is bizonyos tekintetben historiai visszapillantást vetek arra a fel fogásra, a mellyel Magyarországon a természetrajzi tudományokat és különösen a zoológiát nemcsak az utóbbi időkben, hanem mondhatni már száz év óta felfogták. Itt ebben a körben fölösleges emlékeztetni arra,

hogy mielőtt Földi, Diószeghy stb. fölléptek, előzőik: a Grossingerek, a Mitterpacherek Magyarország faunájáról részint saját tapasztalásaik útján írtak annyit, a mennyit akkoriban ismertek. És a mai szakember is ezekre a nem magyar, hanem latin nyelvű úttörőre Magyarország természetrajzának mindig pietással tekinthet vissza. Azután jött az 1790—1791 utáni kor, a mikor a nemzet mind hangosabban követelte, hogy a latin helyett a magyar legyen a közigazgatás és a tanítás nyelve; akkor a tudósok, államférfiak, nemcsak a nyelvtudósok, de a természetrajz terén működők is meg akarták győzni a nemzetet arról, hogy ezeket a tudományokat lehet magyar nyelven is művelni, és hogy vannak ennek a nyelvnek olyan, a milyen műszavai, a melyekkel ki lehet fejezni a tudományos gondolatokat is magyarul. Ha meg méltóztatik tekinteni azokat a régi munkákat, mindegyiknek előszavában az a szempont van legelsőnek fel említve, hogy ezek a tudományok szólhatnak magyarul is. Ezekben a század elejéről való magyar könyvekben vajmi kevés önálló kutatás foglaltatik, hanem látszik írónak az igyekezet, hogy: »Mi a nemzethez magyarul akarunk beszélni!« És ez a korszak benyult az Akadémia megalapítása után, mondhatni 1848-ig. Az Akadémia első alapszabályaiban világosan meg van mondva, hogy a tudományokból annyi és csak úgy művelendő, a mennyiben a magyar nyelvnek hasznára válik. Egyszer meglepetésemre azt találtam, hogy egy hazánkfia egy vízemelő gépnek a tervét beadta harminczas években az Akadémiához, és az Akadémia ezt azzal utasította vissza, hogy mivel az a nyelvvel semmi összefüggésben nincs, azért az Akadémia tárgyalásába nem bocsátkozhatik. Az Akadémia Frivaldszky Imrének állattani kutatásaiban nem azt tekintette, hogy ő gyűjtött természetrajzi ismereteket, hanem a legfontosabb az, hogy a rovaroknak ott magyar nevek vannak adva, hogy ime legnagyobb kiterjedésében, még az egyes rovarok elnevezésére is kiterjesztve, magyarul lehet tárgyalni a tudomány ez ágát.

Az ötvenes években mindinkább az a meggyőződés terjedt el, hogy már itt az ideje, hogy a magyarok is hozzá lássanak országuk tudományos felkutatásához; »ha mi nem tesszük meg« — számtalanszor lehet ilyen kifejezéseket olvasni az akkori időkből — »ha mi nem ismertetjük meg hazánkat, a külföldtől ezt hiába várjuk. Legelső

kötelességünk, hogy Magyarország természet-adta kincseit mind felkeressük és leírjuk.

Ekkor elkezdődött és pedig igen nagy számban a természetrajz különféle ágaiban a szakszerű irodalmi működés; jöttek kisebb értekezések, utóbb monografiák egyes állatfajokról és nemekről, míg elvégre egy negyedszázad alatt ezeknek száma annyira felszaporodott — nem mondom, hogy csak közletről is kimerítették volna a tárgyukat — hogy szükségesnek látszott valami olyan összefoglalást adni ezekről az eddig már Magyarországon történt természetrajzi kutatásokról, hogy a ki később e téren tovább akar működni, itt mintegy dióhéjba foglalva találja az irodalom szétszórt termékeit.

1889-ben, mikor Semsey Andor az Akadémiahoz azt az örökké emlékezetes levelet írta, a mely úgy kezdődik — a szavakra nem emlékszem, de értelme mélyen bevésődött lelkembe —, hogy a részletes buvárlatok már annyi anyagot, annyi ismeretet hoztak hazánkra vonatkozólag össze, hogy itt az idő összefoglalására, hogy aztán ez összefoglalás szolgáljon a következőknek, a kik ráépíteni akarnak, kézikönyveül és ebből kifolyólag tovább dolgozhasanak s megnevezett levelében — mivel Magyarországra gondolt magyar szívvel — tíz tudományos szakot; röviden elnevezte az egyiket Magyarország faunájának, a másikat Magyarország flórájának s így tovább. Az Akadémiának vált kötelességévé ezekre a feladatokra pályázatot hirdetni. A név meg volt adva; hogy mi irassék azon név, azon cím alatt, azt a pályázat-hirdetésben kellett megállapítani. Herman Ottó t. barátom felolvasta, hogy a fauna gyűjtő név alatt mit értettek, mi lebegett a pályázatot kítűző szemei előtt. Ő maga kimutatta, hogy voltaképpen nem faunát kívántak; az csak címe volt a pályázatnak, hanem mit? Kivánták a zoológia egy kézikönyvét.

Ez az első rész. A második részben kívánták, hogy Magyarország állatai rendszertanilag irassanak le, ne minden részleteikben, hanem főbb csoportjaikban; ott, a hol nagy minuciozításokba, részletekbe kellene menni, nem is kívánták az egésznek felölését. Kivánt tehát a pályázat hirdetője kézikönyvet és annak kiegészítőjeül, Magyarországra vonatkozó eddigi állattani ismereteink rendszeres összefoglalását. T. barátom azt mondja, hogy ez nem kellett volna, hanem kellett volna egy kézikönyv, a melyben természetesen tekintettel

legyünk Magyarországra. Én azt hiszem, hogy a dolog lényegére nézve itt nincs nagy különbség, vajjon a második részben kívánatik-e csak magyarországi állattani ismereteink összefoglalása, vagy pedig, hogy legyen egy kézikönyv és mindenütt az illető helyen szövegszerűen be a Magyarországra vonatkozó ismeretek. Ez, mondhatni elrendezési különbség; míg itt a pályázati hirdetésben az volt mondva: Egy második részben adassék elő; ő szerinte pedig az illető helyeken . . . Ha lett volna komolyan pályázni akaró, a ki azt a kérdést intézte volna az ú. n. Semseybizottsághoz, »vajjon, ha én úgy írom meg ezt a kézikönyvet, a mely itt »fauna« cím alatt kívánatik, hogy a Magyarországra vonatkozó ismereteket nem egy második részbe szövegem bele, hanem mindjárt az első részbe az illető helyen: vajjon így munkám megfelelne-e a követelményeknek« . . ., erre nézve az Akadémiai Értesítő útján azonnal kapott volna felvilágosítást.

Én azt hiszem, hogy ha elérkezett volna az idő arra, hogy egy ilyen Magyarország állatainak leírásával teljesen fölszerelt, tudományos kézi könyv megirathassék, és ha erre vállalkozó lett volna: akkor a lefolyt öt év alatt, daczára a fauna névnek, daczára talán annak a fogalmazásnak is, melyet a pályázat-hirdetésben használtak, létrejöhett volna e mű, és azt hiszem, hogy ezt a célt — t. i. legyen valahára a tudományos zoológiának magyar nyelven kézikönyve, kiváló tekintettel Magyarország állataira — talán épen az itt jelenlevőknek közreműködésével, ha nem is az első dobásra, de előbb vagy utóbb, és remélem nemsokára, mégis el fogjuk érni és hogy az így felfogott tudományos kézikönyv Magyarország kultúrája javára csakugyan el fog készülni.

Dr. Horváth Géza: Tisztelt szakosztály! Nagy meglepetéssel és örömmel vehetjük az imént hallott kijelentést és mindazt, a mit a t. előttem szóló nem mint az Akadémia főtítkára, hanem mint a K. M. Természettudományi Társulat elnöke most kifejtett, annál inkább, minthogy e fejtegetés tökéletesen egyez azzal a legkövetkezettéssel, a melyre Herman Ottó t. tagtársunk előadásában jutott. Meglehet, hogy az eredmény talán kedvezőbb lett volna, ha világosabban ki lett volna fejezve, hogy a pályázat nem Magyarország faunáját, hanem kézikönyvet kíván, különös tekintettel Magyarország állatvilágára. Arra nézve, azt hiszem, mindnyájan, a kik itt vagyunk, tisztá-

ban voltunk elejétől fogva, hogy a fauna megírása abszolúte lehetetlen, nemcsak azért, mert erre idő, ember hiányzik, hanem mert a külföldi tapasztalatok alapján is tudhatjuk, hogy ez kivihetetlen. Nincs rá eset Európában, hogy egy ország faunája ki volna kutatva úgy, a mint azt a tudományosság igényei kívánják, — még Angliában sem, hol pedig igazi angol exkluzivitással már közel 200 év óta munkálkodnak rajta. Annál kevésbé lehetséges ez nálunk.

Én is abban a nézetben vagyok, hogy ennek a pályázatnak csak úgy és abban az esetben lehetett volna talán kézzelfogható praktikus eredménye, hogy ha annak tárgya valósággal nem fauna, hanem kézikönyv lett volna. Egy ilyenre csakugyan nagy szükség is van — legyen az akár olyan Leunis-féle tudományos állattani kézikönyv, vagy olyan, mint Brehm ismeretes »Thierleben«-je vagy Blanchardnak a rovarvilágot ismertető munkája, — t. i. oly mű, a mely körülbelül azon a néveun állna, mint a »Természet-tudományi Közlöny«, tehát a műveltebb közönség számára szánt állattan, különös tekintettel az ország viszonyaira.

De még feltéve, hogy csakugyan úgy is lett volna kitűzve és formulázva a kérdés, mint hallottuk; ha t. i. nem fauna kívántott volna, hanem kézikönyv, még akkor is — bátran ki merem mondani — a pályázat meddő maradt volna, azért, mert az ilyen természetű munkánál, mely sok időt, fáradságot, munkát kíván, a titkos pályázat nem alkalmas, különösen nem a mi viszonyaink között.

Azt hiszem, ha a pályázat nyílt lett volna, inkább akadhott volna — nem a fauna, hanem a tudományos kézikönyv megírására — vállalkozó pályázó. Épen a mi viszonyaink között látjuk mindenütt, hogy a titkos pályázatok, nem ilyen nagy munkákra, de még kisebbekre, még egyes tudományos kérdésekre is rendszerint meddők maradnak, míg a nyílt pályázatok rendszeren jó sikerrel járnak. Én a titkos pályázatot is egyik okául, talán legfőbb okául tartom a pályázat meddőségének. Ezt azért tartottam szükségesnek felemlíteni, mert úgy Herman Ottó t. barátom, mint Szily elnök úr, bár azt hiszem ők is ezt tartják, elfelejtették megemlíteni.

Herman Ottó: A mennyiben én a lefolyt vitáról tájékozva vagyok, kijelentem, hogy én teljesen beérem azzal, hogy két, mindenesetre tekintélyes férfiú, a kiket én

különbben is mélyen tisztetek és a kikkel rendszeren egy véleményen vagyok, csatlakozott ahhoz az eszméhez, hogy a kérdéses mű kézikönyv legyen. Én egyenesen azon okból kerültem a pályázat szövegének tüzetes elemzését, mert elégnek tartottam egyszerűen rámutatni, hogy ellenmondás van benne, a mely abban áll, hogy először kézikönyvet követel ugyan, de oly kategoriákra, a melyek a kézikönyvet nem alkotják meg; másodsor faunáról beszél, de mindjárt annak töredékébe egyezik belé.

Azt pedig szerény véleményem szerint senkisé is érthette kézikönyvnek, ha a pályázatban mindjárt kezdetén vastag betűkkel az áll: »kivántatik Magyarország faunájának megírása«. Ha ez már most a vita során korrigálva, helyesbítve van: ennek örülök!

Abba nem nyugszom bele, a mit Horváth Géza t. barátom mondott, hogy ő a meddőség okát a titkos pályázatban is látja. Őszintén szólva, t. szakosztály, én ilyen természetű pályázatoknak sem mint titkosaknak, sem megbízás formájában barátjuk nem vagyok; én ezeket a jelenlegi körülmények között csak szükséges rossznak tartom. Ezt azzal vélem indokolhatni, hogy nekünk kissé forcirozva is igekeznünk kell, a nyugot kulturáját elérni, ki kell menekülnünk abból a hátramaradásból, a melynek nem mi voltunk okai.

Ha itt, t. szakosztály, ép, egészséges és erős tudományos élet van, akkor se faunákra, se kézikönyvekre való pályázatokra szükség nincs. A faunákat kell, hogy megírják és gondozzák az arra hivatott intézetek; a kézikönyveket kell, hogy írják az illető katedrák tanárai kötelességérzetből, a közszükséglettől ösztönözötten és saját érdekükben is.

Ez mindenütt így van és így volt, és minthogy mi nálunk ma még nincs úgy, hát jó: expediensnek elfogadom a pályázatot is; de normális állapotnak semmiképen sem.

Részemről mindenesetre úgy tekintem az ügyet, különösen Szily Kálmán barátom fejtegetése után, hogy a kézikönyv eszméje győz; és kétségtelennek tartom, hogy ha az testet ölt, ez egy hatalmas lépés lesz a cél felé, a hova törekszünk, hogy t. i. az ismeretek bizonyos terén a nagy köz is megtermékenyíttessék.

Innen várható azután a jövőben az, hogy pályázat és külön ösztökélés nélkül is teremjenek meg az ismereteknek mindazon kútforrásai, a melyekre szükség van; hogy az író találja meg jutalmát művének kelen-

dőségében, az elismerés pálmáját pedig abban a méltatásban, a melyben műve hivatottak körében részesül. Ismétlem, minthogy a zoológia terén egy jó kézikönyv ehhez az ideális állapothoz közelebb visz, nagyon örvendek, hogy értekezletünk folyamában két igen tekintélyes férfiú szava is e mellett hangzott.

Dr. Entz Géza elnök: T. szakosztály! Szíves engedelmelemmel röviden én is hozzászóllok ezen kérdéshez. Mikor ez a pályakérdés kiiratott, úgy hiszem mindnyájan meg voltunk győződve, Herman Ottó t. barátunkkal együtt, hogy azt úgy felfogva, mint a hogy ő precízította, hogy t. i. kívánatlik Magyarországnak teljes faunája, ilyen pályázatra sem egy egyén, sem többeknek társasága nem képes.

De én épen abban a pályázati hirdetésben bizonyos latitudo-öt látok, mert a pályázatban határozottan példával is ki van emelve, hogy igen nagyszámú nemeket és fajokat tartalmazó csoportoknak nem az összes fajai, hanem egy-egy szemelvény, a jellemzők veendőek fel. Általában véve Európának egyik művelt irodalma se mutat fel általános faunát, de igenis vannak oly kézikönyvek, a melyek a faunát is figyelembe veszik, meg a tudományos kézikönyvek követelményeinek is megfelelnek. Nagyon helyesen utalt rá erre Herman Ottó t. tagtársunk, midőn Leunist említette, mert csakugyan az lebeghet

szeme előtt, hogy egy olyan tudományos kézikönyv készíttessék, a mely körülbelül oly terjedelemben öleli fel Magyarország faunáját, mint a milyen terjedelemben Leunis kézikönyve felöleli Németországtét. Nagy köszönettel tartozunk Herman Ottó t. tagtársunknak, hogy ezt most határozottabb alakban ezen testület előtt is kifejezte. S ha a pályázati bizottság is így értelmezi a pályakérdést, akkor annak lehet eredménye, és ha pályázók eddigelé nem jelentkeztek, úgy azt talán egyrészt annak is tulajdoníthatom, hogy első olvasásra csakugyan mindenki úgy foghatta fel, mint a hogy Herman Ottó t. tagtársunk, hogy t. i. egy faunisztikai munka kívánatlik; a másik oka talán az lehetett, hogy az idő nem volt elégséges arra, mert hiszen, ha megfontoljuk a tárgy nagyságát, akkor bizony arra a meggyőződésre jutunk, hogy öt esztendő a mi körülményeink között, a hol azok az emberek, a kik hivatva vannak és képesek is volnának ilyen faunát megírni, annyifelé el vannak foglalva, alig volt elégséges.

Azt hiszem, nagy köszönettel tartozunk Herman Ottó t. tagtársunknak, hogy alkalmat nyújtott arra, hogy e kérdést itt tisztázzuk, és hogy körülbelül megérjék az az eszme, hogy milyen terjedelemben kívánja a pályázat a faunát felvételni abba a munkába, a mely nem tisztán fauna, hanem oly kézikönyv lenne, a mely a magyar faunára kiváló tekintettel van.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.